

KRONIKA ĆWICZEŃ TERENOWYCH I PRAKTYK STUDENCKICH

Ćwiczenia terenowe w wymiarze 168 godzin odbywają się po IV i VI semestrze studiów pod opieką wykładowców, natomiast praktyki studenckie odbywają się po VIII semestrze studiów w wybranych pracowniach konserwatorskich również w wymiarze 168 godzin.

2018/2019

Konserwacja i restauracja nagrobków na polskiej kwaterze wojskowej na cmentarzu Kisasszony w Egerze

We wrześniu 2019 roku miały miejsce, realizowane w ramach ćwiczeń terenowych, prace konserwatorskie i restauratorskie przy nagrobkach na polskiej kwaterze wojskowej na cmentarzu Kisasszony w Egerze będącej miejscem pochówku polskich uchodźców wojennych z czasów II wojny światowej. Prace prowadzone przez Zakład Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych we współpracy z Fundacją MOSTY sfinansowane zostały ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP. Większość elementów składających się na aranżację kwatery w jej dzisiejszej formie powstała w latach 1940 – 1944: 11 identycznych krzyży i elementy obramień nagrobków wykonane z tufu wulkanicznego pochodzącego z pobliskiego kamieniołomu Eger-Demjén. Na każdym z krzyży zamontowano cynkową elipsoidalną tabliczkę inskrypcyjną. W 2009 roku, w czasie prac restauratorskich, z rozebranych elementów nagrobków utworzono ujednoliconą kwaterę. Wówczas stosując podobny kamień (tuf z kamieniołomu Eger-Tihamer) w centralnej części ustawiono największy krzyż i wyłożono płytkami pole wokół niego. Zgodnie z założeniami konserwatorskimi i programem prac konserwatorskich, przeprowadzone zostały następujące zabiegi: dezynfekcja i oczyszczenie powierzchni kamienia, uzupełnienie ubytków, uczytelnienie inskrypcji na centralnym krzyżu poprzez pomalowanie reliefu liter, a także hydrofobizacja, oczyszczenie tabliczek cynkowych z wtórnych powłok malarskich oraz produktów korozji, sklejenie i stabilizacja laminatem dwóch połamanych tabliczek, zabezpieczenie antykorozyjne. W przypadku najbardziej zniszczonych tabliczek wykonano odlewy z tworzywa imitującego cynk, które zamontowano na miejscu oryginałów. Wnętrze pola grobowego zostało uporządkowane. Przełożono i osadzono na stabilnym podłożu płytki kamienne wokół centralnego krzyża oraz zaaranżowano teren kwatery przez obsadzenie niskopienną roślinnością dostosowaną do panujących na cmentarzu warunków. Odbiorowi prac towarzyszyła uroczystość poświęcenia odrestaurowanej kwatery, w której uczestniczyli reprezentanci miejscowych władz i organizacji polonijnych, ambasady RP w Budapeszcie, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, fundacji MOSTY i Zakładu Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych.

Konserwacja i restauracja kwiatonów z piaskowca oraz kapiteli marmurowych w parku pałacowym Muzeum w Nieborowie i Arkadii

W lipcu 2019 w ramach ćwiczeń terenowych grupa studentów II roku uczestniczyła w pracach konserwatorskich i restauratorskich przy rzeźbach z parku pałacowego w Nieborowie. Pracami objęto dwa kwiatony z piaskowca stojące na dziedzińcu, kapitele marmurowe i ich podstawy zdobiące tzw. amfiteatr oraz kolumnę ze zbitego wapienia,

niegdyś podstawę pod terakotowego Bachusa ze słynnej nieborowskiej wytwórni majoliki, mającą powrócić do parku w swoje pierwotne miejsce. Obok prac konserwatorskich studenci rozwijali umiejętności sztukatorskie pomagając pracownikom muzeum przygotowywać formy do rekonstrukcji obiektów muzealnych, m.in. wspomnianego Bachusa oraz modele do reaktywowanej wytwórni ceramiki w Nieborowie. Dzięki zaangażowaniu i entuzjazmowi grupy obok prac zamierzonych udało się podać dezynfekcji i odczyścić z nawarstwień biologicznych także inne obiekty wymagające opieki profilaktycznej. Uprzejmość pracowników Muzeum pozwoliła nie tylko spędzić czas i przeprowadzić prace we wspaniałej atmosferze i bardzo sprawnie, ale także poznać niuanse historii rodziny Radziwiłów, pałacu i parków w Nieborowie i Arkadii oraz podejrzeć sekrety produkcji nieborowskiej porcelany.

2017/2018

Konserwacja i restauracja siedemnastowiecznego portalu z piaskowca gotlandzkiego przy ulicy Chełmińskiej 7 w Toruniu

Prace rozłożone były na dwa lata: 2016/2017, 2017/2018. Zakres prac obejmował badania konserwatorskie, oczyszczanie, odsalanie, usuwanie uzupełnień epoksydowych z lat 80-tych, wzmacnianie, uzupełnianie ubytków w partii piaskowca, uzupełnianie ubytków w partii wapieni zbitych i rekonstrukcje rzeźbiarskie. Inwestor prywatny, właściciele kamienicy, przy wsparciu finansowym Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Portal stanowi architektoniczno rzeźbiarską ramę arkadowego wejścia prowadzącego do kamienicy. W portalu zachowały się oryginalne XVII wieczne drzwi. Arkadę wejściową zamkniętą łukiem koszowym flankują po obu stronach lizeny, wsparte na węgarach, sięgające nieco powyżej otworu drzwiowego. Na nich spoczywa belkowanie. Lizeny dzielą się na trzy pola wyznaczone przechodzącymi do wnętrza arkady opaskami dekorowanymi od frontu płycinami czarnego zbitego wapienia. Pomiędzy nimi, po obu stronach, od strony wnętrza arkady umieszczono płyciny czerwono-brunatnego zbitego wapienia, od frontu dekoracje rzeźbiarską. Kolejno od dołu: wiszącą szyszkę, girlandę warzywno-owocową z gruszkami, winogronami, marchewkami, fasolą i burakami, oraz konsolę w formie lalki o ściętych bokach i z wąskim impostem, pod konsolą spłaszczona szyszka przysłonięta schematycznymi liśćmi. W pachach nadłucza umieszczono uskrzydłone głowy aniołków nakierowane do wnętrza portalu, pośrodku łuku na dekorowanym klińcu maskarona o nietoperzach skrzydłach. Belkowanie od góry i dołu zamknięte jest gierowanym, wielouskokowym gzymsem, a po bokach krótkimi pilastrami z dekoracją kwiatowo – owocową, z winogronami. W świetle belkowania umieszczona jest płyta z inskrypcją wykonaną kapitułą z szeryfami MEMENTO TUBAE ARCHANGELI. Po lewej stronie belkowania zachował się małżowinowy uszak, u góry ścięty przez płytę balkonu. Uszak po prawej nie zachował się. W świetle badań przeprowadzonych w trakcie prac konserwatorskich w latach 1981-1983, portal mógł być pierwotnie polichromowany. Pod warstwami przemaalowań olejnych zachowały się resztki polichromii na zaprawie gipsowej, niestety w ilościach nie pozwalających na ustalenie pierwotnej kolorystyki. W inskrypcji belkowania znaleziono ślady złoceń. Dwie z płycin, w środkowych opaskach zostały zastąpione wapieniem dębnickim z trakcie prac konserwatorskich w latach 1981-1983. Zachowały się oryginalne drzwi z XVII wieku, jednoskrzydłowe z ruchomym słupkiem, drewniane, z romboidalnie ułożonych fazowanych desek, najkrótszych w środku, nabijanych ozdobnymi ćwiekami, z historyczną metalową kołatką, ujętych w prostą ramę po bokach. Pod

względem formalnym portal najbliższy jest wzorom północnym, zwłaszcza z Gdańska i Elbląga, analogii badacze upatrują się w portalach przy ulicy Chlebnickiej 28 i 36 oraz ulicy Kaletniczej 3 w Gdańsku.

2015/2016

Konserwacja i restauracja mozaiki autorstwa Stanisława Borysowskiego na Akademickiej Przychodni Lekarskiej w Toruniu

Prace prowadzone w roku akademickim 2015/2016. Mozaikę wykonano w 1974 roku z okazji obchodów rocznicy Kopernikańskiej. Zakres prac obejmował badania konserwatorskie, czyszczenie, kotwienie mechaniczne kwater mozaiki do ściany, wprowadzenie zaprawy iniekcyjnej PLM AL w przestrzenie za mozaiką, usunięcie wtórnych zapraw i skruszonej fugi, usunięcie płytek o licu zniszczonym w ponad 80%, wymiana na nowe płytki ceramiczne, rekonstrukcja czerepu w pozostałych płytkach, rekonstrukcja szkliva, uzupełnienie ubytków w tondzie z mlecznego szkła, przywrócenie obręczy z aluminium. Inwestor UMK w Toruniu Mozaika autorstwa prof. Stanisława Borysowskiego zdobiąca wschodnią elewację budynku Akademickiej Przychodni Lekarskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika przy ul. Jurija Gagarina 39 w Toruniu została ukończona w 1974 roku. Projekt mozaiki powstał jednak wcześniej, z okazji obchodów rocznicy Kopernikańskiej. Tworząc projekt profesor wzorował się na jednej ze swoich abstrakcyjnych grafik. Płytki przeznaczone do mozaiki Stanisław Borysowski sprowadził z Łodzi, gdzie równolegle wykładał. Poszczególne kwatery składane były w sali głównej Pałacu Dąbskich, który wówczas stanowił jeden z budynków Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Przy całości prac nad mozaiką profesorowi Stanisławowi Borysowskiemu towarzyszył jego ówczesny asystent, obecnie profesor artysta malarz Mieczysław Ziomek. Mozaika składa się z ułożonych w trzech rzędach osiemnastu prostokątnych kwater, węższych po bokach i szerszych w środku. Kwatery wykonano z betonu zbrojonego siatką metalową. Pierwotnie montowane były one punktowo na zaprawę cementową, bez zastosowania kotw i systemów mechanicznego spojenia płyt z murem. Na kwaterach na zaprawę cementową wklejono płytki ceramiczne, głównie w kształcie prostokątnym i trapezowym, o zróżnicowanej wielkości i kolorze oraz tondo z mlecznego szkła. Na mozaice przedstawiono abstrakcyjną formę w postaci nieregularnych sfer odchodzących od obłego centrum utrzymanych w kolorystyce złamanej bieli, szarości, czerwieni, różu, żółci i pomarańcza, osadzonych na czarno granatowym tle wzbogaconym akcentami fioleto. W trzeciej kwaterze od prawej, w środkowym rzędzie profesor Borysowski umieścił wspomniane już mleczne, szklane tondo o nieco nieregularnym kształcie, przecięte rysunkiem arytmicznych linii. Pierwotnie forma wzbogacona była o umieszczoną nieco na prawo od centrum kompozycji metalową obręcz z dur aluminium, dość szybko po powstaniu dzieła wyrwaną i przywróconą dopiero podczas prac konserwatorskich w 2016 roku. Przedstawienie na mozaice kojarzy się z kosmosem, wielkim wybuchem czy orbitami planet, co byłoby zgodne z motywem jej powstania, obchodami rocznic Kopernikańskich. Może jednak też w swej miękkości linii przywołać na myśl formy biologiczne rozpatrywane na poziomie komórkowym, mikrokosmos tworzącego się życia. O pięknie mozaiki obok kompozycji decydują niuanse zróżnicowania kolorystycznego i fakturalnego płytek. Część szkliviona jest kryjąco, inne pół laserunkowo. Niekiedy szklivo nakładano gładko, w innych przypadkach autor dbał o nadanie mu struktury tworzącej charakterystyczne liniowe wzory. Nawet samo przygotowanie czerepu pod szklivienia zadecydowało o

ostatecznym efekcie wizualnym. Płytki nie są całkowicie gładkie, ich powierzchnia lekko faluje pozwalając światłu odbijać się w różnych kierunkach i tworząc nieskończoną ilość refleksów dających wrażenie malarskiego rozedrgania płaszczyzny dzieła. Glinę na czerep walcowano na materiale o szczelnym splocie, co widać na laserunkowo szklwionych płytkach.